

При цьому головним напрямом подальшого реформування пенсійної системи має стати значне посилення ролі накопичувальних складових пенсійної системи, забезпечення належного рівня заміщення заробітної плати пенсією та сприяння мобілізації довгострокових інвестиційних ресурсів, необхідних для модернізації вітчизняної економіки.

Література:

1. Макаренко І. Про стратегію розвитку пенсійної системи в Україні / І. Макаренко // Праця і зарплата. – №48 (484). – грудень 2012. – С. 2–3.
2. Надточій Б. Як побудувати фінансово збалансовану пенсійну систему / Б. Надточій // Україна: аспекти праці. – 2011. – №2. – С. 33–36.
3. Удовиченко В. Актуальні питання пенсійної реформи в Україні / В. Удовиченко // Україна: аспекти праці. – 2012. – №4. – С. 48–51.
4. Максимчук О. С. Основні напрями і завдання розвитку пенсійної системи у середньостроковій перспективі / О. С. Максимчук // Статистика України. – 2012. – №2. – С. 77–81.

Шаманська О. С.

викладач кафедри фінансів

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РИНКУ КРЕДИТУВАННЯ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ

Кредитування населення є одним із дієвих механізмів ринкової економіки, що дозволяє залучати кошти громадян в активний економічний обіг і стимулювати їхню споживчу активність. Водночас для домогосподарств кредитування є дієвим механізмом покращення життєвого рівня та зміни стандартів життя. Крім того, кредит не тільки сприяє більш повному задоволенню потреб фізичних осіб, а й породжує нові потреби, що безпосередньо впливають на зростання суспільного виробництва товарів та послуг. Переваги отримання кредиту очевидні: перш за все, це випереджувальне споживання, що дозволяє підвищити індивідові його рівень життя.

Однак економічна нестабільність в країні, високі темпи інфляції, затяжні кризові явища на світових фінансових ринках та коливання курсу валют, зміни до банківського законодавства, спрямовані на подолання зростаючих кредитних ризиків та розривів ліквідності, негативно вплинули на можливості кредитування банками домогосподарств. Попри те, активна робота банків в галузі обслуговування населення сприяє розширенню видів кредитних послуг, удосконаленню техніки кредитування фізичних осіб, підвищенню рівня прибутковості банків.

Зростанню споживчого кредитування сприяла максимальна зручність оформлення та надання кредитів домогосподарствам: розробка та впровадження новітніх процедур кредитування, поліпшення якості надання споживчих кредитів, прийняття до розрахунків неофіційних доходів населення (без документального підтвердження), прискорення швидкості оформлення кредитів. Однак така політика банківських установ щодо доступності кредитних коштів призвела до змін у відношенні домогосподарств до такого процесу як кредитування, оскільки активне, а іноді навіть агресивне залучення споживачів до кредитування призвело до того, що платоспроможність частини позичальників виявилась нестабільною, а в результаті економічної кризи ризику невиплат за кредитами реалізувалися. Крім того, через нестачу ресурсів банки знизили пропозицію й збільшили ставки за кредитами, водночас зниження доходів населення й скорочення зайнятості призвели до затримок виплат за раніше взятими кредитами і зростання кількості проблемних кредитів у банківських портфелях [1, с. 174].

Таким чином, в сучасних умовах спостерігається зниження активності в споживчому кредитуванні громадян, що пов'язане з цілою низкою причин. Першою причиною можна вважати зміну політики банківських установ, які нарощували свої активи за рахунок цього виду кредитування. Деякі з фінансових установ, під впливом національного регулятора, були змушені скоротити або зовсім змінити свою лінію споживчого кредитування. Власне, значні кредитні ресурси надходили не в реальний сектор української економіки та стимулювали не зростання пропозиції вітчизняних товарів, а були спрямовані на збільшення кінцевого споживчого попиту на предмети імпортного виробництва. Другою причиною, що знизилу приплив бажаючих скористатися споживчим кредитом, було поступове збільшення кількості людей в Україні, які обережно ставляться до життя в кредит (за даними статичних органів ця категорія становить 60–65% дорослого населення України). Крім того, стримувальними чинниками можна вважати: відсутність необхідності в кредиті; принципове небажання брати гроші в борг; можливість позичити кошти в когось із родичів або знайомих; відсутність формальної та реальної можливості отримання кредиту, що пов'язано з жорсткістю умов його одержання; низький рівень доходу населення; високі відсотки; побоювання про неможливість повернути кредит вчасно, а також брак відповідної інформації.

Друге місце, після банківських споживчих кредитів займає автокредитування, основними умовами якого є: цільове направлення коштів на купівлю автомобіля; забезпеченість (кредит видається під заставу авто); платність (в середньому кредити видають під 17-20% річних у гривнях на довготривалий термін кредитування – до 5–7 років); початковий внесок 10–30% від вартості авто; страхування автомобіля.

Однак фінансова нестабільність вплинула на політику більшості українських банків у сфері автокредитування. Банками переглядаються умови надання кредитів на купівлю транспортних засобів, при цьому процентні ставки підвищуються. Крім того, вимоги до кредитоспроможності позичальників стають більш жорсткими, кредити без першого внеску позичальника не надаються. За таких умов більшість банків була вимушена згорнути власні програми по автокредитуванню.

Розвиток іпотечного кредитування сприяє вирішенню як економічних проблем активізації та ефективного використання фінансових ресурсів, так і соціальних завдань щодо залучення різних соціальних верств населення до задоволення своїх потреб через механізм фінансового ринку [2, с. 5].

Іпотечне кредитування представляє собою складну систему відносин, що дозволяє узгоджувати інтереси населення в покращенні житлових умов, комерційних банків – в ефективному та прибутковому напрямі діяльності, будівельного комплексу та пов'язаних з ним виробничим процесом галузей – у ритмічному завантаженні виробництва та збереженні робочих місць, держави, зацікавленої в загальному економічному зростанні.

Аналіз сучасного стану іпотечного ринку України свідчить про наявність низки невирішених проблем, які стримують процес ефективного його розвитку. Серед основних проблем неможливості реанімувати іпотечне кредитування в Україні варто виділити: низький рівень кредитоспроможності населення та неможливість його довгострокового прогнозування; значний обсяг прострочених іпотечних кредитів у портфелях банків; відсутність довгострокових гривневих ресурсів по доступній ціні (менше 10% річних); економічна нестабільність, що проявляється у нестійкості курсу національної валюти, різких змінах цін на нерухомість; відсутність адекватної системи оцінювання нерухомості; відсутність інформаційної прозорості на ринку нерухомості; відсутність необхідного нормативно-правового та інституційного забезпечення ринку іпотечних кредитів.

Отже, формування системи іпотечного кредитування в Україні повинно забезпечити залучення фінансових ресурсів за допомогою запровадження на інвестиційному ринку нових, ліквідних, довгострокових інструментів. З цією метою необхідно визначити способи та інструменти його рефінансування

Попри те, відносно короткочасні та невеликі за розмірами позики стають затребуваними вітчизняними споживачами банківських кредитних продуктів. Слід звернути увагу, що мікrokредити для населення мають цілий ряд особливостей, які відрізняють їх від інших видів банківських позик. Перш за все, це швидкість розгляду заявки та спрощена схема надання позики, оскільки позичальникові немає необхідності подавати довідки та додаткові документи. Найчастіше банки видають позику на підставі підписаного кредитного договору, складеного за пред'явленням паспорта громадянина України.

Водночас банки не вимагають у здобувачів мікропозик додаткового забезпечення і поручителів, що також впливає на швидкість вирішення проблеми нестачі фінансових ресурсів [3, с. 208].

Однак мікрокредити для населення мають і зворотній бік, для якого характерно наявність відповідних складнощів. Так, слід пам'ятати про те, що ризики, пов'язані зі спрощенням кредитних умов, банк компенсує збільшенням відсоткової ставки, скороченням періоду використання коштів, введенням додаткових комісій та штрафних санкцій. В результаті чого споживач отримує позику, розмір переплати по якій може бути досить значним. Отже, використання мікрокредитів для населення здатне обернутися серйозними витратами, що змушує уважно вивчати умови кредитування та вибирати кредитну програму після попереднього розрахунку платежів.

Отже, фактори, що впливають на розвиток ринку кредитування і його функціонування, можна умовно поділити на три основні групи: стимулюючі розвиток ринку, регулюючі та гальмуючі.

До стимулюючих факторів відносять: макроекономічна стабільність економіки; підвищення життєвого рівня населення; розвиток і стабілізація банківської системи; удосконалення нормативно-правової бази, яка б захищала інтереси як позичальника так і кредитора; розширення інституційної структури ринку кредитування населення; удосконалення платіжних систем; розвиток ринку страхування; рекламна діяльність щодо кредитних продуктів.

Серед факторів, що гальмують розвиток ринку кредитування населення можна назвати: нестабільну економічну ситуацію, зниження життєвого рівня населення, недосконалість законодавчо-правової бази, відсутність розвинутої інституційної структури ринку кредитування населення, криза банківської системи, відсутність інформаційної служби про приватних клієнтів, економічні злочини, в тому числі і в банківській сфері. Особливе значення має такий фактор, як присутність на ринку суб'єктів – фізичних осіб, які надають кредити населенню, які є серйозними конкурентами банків і торгових організацій, що надають товари в кредит. До регулюючих факторів можна віднести: доопрацювання нормативно-правової бази у сфері кредитування фізичних осіб; удосконалення інституційних структур ринку кредитування населення (кредитні бюро, колекторські агентства, оціночні бюро); проведення державної соціально-економічної політики, направленої на стимулювання розвитку кредитування населення.

Література:

1. Жимайло М. А. Особенности формирования рынка потребительского кредита в Украине / М. А. Жимайло // Финансы, учет, банки. – 2010. – №1. – С. 172–179.
2. Савчин В. І. Програми пільгового іпотечного кредитування в Україні / В. І. Савчин // Інвестиції: практика та досвід. – 2012. – №10. – С. 4-7.

Шашкевич О. Л.

к.е.н., доцент кафедри фінансів

ПРОБЛЕМАТИКА СТИПЕНДІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ І-ІV РІВНІВ АКРЕДИТАЦІЇ

Розвиток України як демократичної держави із сучасною соціально спрямованою економікою може стати ефективнішим лише за умови активного залучення молоді, оскільки її творчий потенціал та соціальний ресурс є одним з найважливіших основ модернізації суспільства. В умовах нових світових впливів назріла гостра необхідність посиленої уваги до молоді з боку держави, розробки системного, науково обґрунтованого й довготермінового плану дій, вагомими результатами якого стануть відчутними вже в недалекому майбутньому.

Сьогодні в Україні в основному сформовано правове поле з питань студентської молоді. Разом із тим потребують удосконалення й розвитку такі аспекти, як визначеність механізмів діяльності органів студентського самоврядування. Подальший розвиток правового врегулювання відносин у цій сфері є кроком до приведення у відповідність до положень Болонського процесу. Належної уваги потребують питання вдосконалення та систематизації нормативно-правових актів щодо студентства, які, передусім, стосуються проблем соціального захисту й підтримки талановитої молоді. Вдосконалення правового забезпечення студентського питання надає змогу підвищити ефективність державних заходів щодо підтримки студентської молоді, сприятиме загальній дієвості політики зі створення умов соціального становлення та розвитку молодих громадян та створенню в Україні необхідних умов для інтеграції в європейський освітній простір.

Стипендіальне забезпечення студентів є однією з форм їхнього соціального захисту та заохочення до навчання. Розмір академічних стипендій згідно з Постановою КМУ від 5 березня 2008 р. №165 для студентів вищих навчальних закладів III-IV рівня акредитації з 01 вересня 2012 року встановлена мінімальна академічна стипендія в розмірі 730 грн. на місяць, студенти ВНЗ I-II рівнів акредитації – 550 грн.

З метою матеріального стимулювання найбільш обдарованих студентів започатковано ряд академічних іменних стипендій. Зокрема, на сьогодні, призначаються 700 академічних іменних стипендій Президента України, 500 стипендій Верховної Ради України, 100 стипендій Кабінету Міністрів України.